

حسین دهباشی از پروژه تاریخ شفاهی عصر پهلوی دوم می‌گوید:

جدال با فراموشی

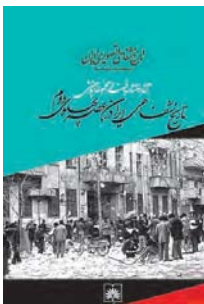
طرح نو «تاریخ شفاهی ایران» مجموعه‌ای از ده‌ها گفت‌وگوی پژوهشی با بازنگران اصلی عصر پهلوی دوم است که پس از حدود ۴۰ سال تلاش در تلاش برای احیای خاطرات و روایت‌های تاریخی و تصویری و هزاران برگ سند تاریخی از تجار، کامیاب‌ها و ناگمای حکومتداری در این دوره به دست آمده است. سیدحسین نصر، شاهپور آذرپور، نادر پور ماهیان و علیقلی عالیخانی از جمله شخصیت‌های دوره پهلوی هستند که روایت‌هایشان در ۴ جلد اول تاریخ شفاهی به ثبت رسیده است. بدون شک ثبت روایت افرادی از این دست، اساس دست‌نخورده

کسی بر مبنای خاطرات نوشته شده یک نفر با همان یک نفر صحبت کند و پرسش‌هایش را در آن زمینه از او پرسد (این شکل مرسوم امروزین است) شکل سازمان‌یافته آن است که یک رخداد تاریخی در نظر گرفته شود و افرادی که از جمله و جناح‌های متصل هم در جریان آن نقش ایفا کنند، مشخص شوند و چند تن از جانشینان (مثل اعضای خانواده، کارمندان و خلاصه افراد حاضر در صحنه که نقشی ایفا کرده‌اند) به عنوان گروه آرویه ازایش به پژوهش افزوده شوند و پس از آن که پرسش‌های کلیدی درباره آن رخداد استخراج شده، با آنها گفت‌وگو شود و پرسش‌های تاریخی که از گفت‌مان‌شان تراوش می‌کند در گفت‌وگو با افراد بعدی مورد توجه قرار گیرد.

انتشار مجموعه تاریخ شفاهی توسط یک سازمان دولتی، چگونه ممکن است از یکسو به نگرانی منجر شود؟ چنین امکان و شانس‌هایی وجود دارد. راضی آن است که با یکی از اعضای ضبط شده و خام برای صرف پژوهشگران به شکل گمنام در اختیار عموم قرار گیرد و در انتشار خاطرات دخل و تصرفی صورت نگیرد و در ضمن، ناهادهای مردمی و غیردولتی برای ثبت و انتشار اکثریتی خاطرات فراترند که کار گرفته شود. به این ترتیب هم امکان آشنایی و نقد یافته‌های پروژه دولتی فراهم می‌شود و هم پرسش‌ها و پاسخ‌های تاریخی مجال طرح می‌یابند.

برای آغاز، درباره پرونده و جزئیات طرح و این که از چه زمانی تصمیم گرفتید تاریخ شفاهی ایران را مکتوب کنید، توضیح دهید؟ گروه تلویزیونی روایت فتح هنوز هم در حوالی میدان فردوسی است، نشن خیابان شهید بهروز فلاحتپسور، همان که حوالی ۲۰ سالگی جاد و را در پایگاه آموزشی جنای لبنان از دست داد سپید شد. مکتوب‌ها برای همین یک‌شکری مستعجل اسراپیلی شهیدش کرد، وقتی نشانت مستعجل درباره پرونده‌های شیعه‌لبنانی می‌ساخت، بگذریم. ساختار روایت فتح هنوز همانطور بزرگ‌تر شده و کنار لاجچق و سوس جلیطش وارد درخت کشته‌اند که حدود ۲۰ سال قبل این روایت‌ها در عهدی شاد و بی‌غمی حومه چهل کوچه مکتوب بود که عصر حاضر عصر علی‌نقی پهن می‌شد و روایت فتح‌ها دورش می‌نشاندند. شانه به شانه و برادرانه، سر به سر هم می‌گفتند. خیلی که عقب برویم، می‌رسیم به همان سفره عصرانه روایت فتح؛ جایی که روزگاری مردها برای مبارزه دور هم جمع می‌شدند، می‌خوردند، فراموشی از زمان انجام کار تاریخ شفاهی انجام می‌شد اما ما نمی‌توانیم. بعد از آن هم اگر درباره هر موضوعی چیزی بخواهم

توضیح دهم، کار حدود ۴ سال پیش کلید خورد. انتخاب افراد و مصاحبه شخصیت‌های این مجموعه بر چه اساسی معیاری انجام شد؟ در مصاحبه‌های مربوط به تاریخ شفاهی، چند

عامل اهمیت دارد هر کسی که زنده و در دسترس باشد و ما را با تاریخ‌نگاریم که در موضوع دیمخل بوده و او هم اعتماد کند و راضی باشد و بگذارد جلسه بعدی هم در کار باشد می‌تواند جزو مصاحبه شوند. آنها هم کسی که همه این شرایط را داشته‌اند، یاد می‌نویسد یا دست کم ماحدود ۳۰ نفرشان را پیدا کردیم.

می‌توانید برخی از آنها را نام ببرید؟ از میان آنها می‌توان از این افراد نام برد: دکتر سیدحسین نصر (اسلام‌شناس برجسته و رئیس دفتر فرخ پهلوی) سیدمحمد شایب (آرژورین (معاون عملیاتی و جانشین فرزند تیری هادی) شاهنشاهی) دکتر دکتر داریوش مهابین (مدیر و مالک روزنامه آریه‌نگار و وزیر اطلاعات و جاکه‌گردی، دکتر علیقلی عالیخانی (وزیر اقتصاد و رئیس دانشگاه تهران) (دکتر مسعود زاهدی (داماد‌نهاد وزیر خارجه و مسافر ایران در آمریکا) (انگلیس) دکتر اکبر اعتماد (موسس و رئیس سازمان انرژی اتمی) و مصاحبه‌های افراد را در کنار چهار نفر ثابت بودند) به صورت کتاب این زمان، منتشر کرده‌اند و خداخواهد و فکر انتشارش همیشه.

آساسا چرا انتشار تاریخ شفاهی اهمیت

ادامه از صفحه ۹

تاریخ‌نگاری ایرانی و فقر نظریه

موانعی که پیش روی این پدیده است را چه می‌دانید؟

به هر صورت باید پذیرفت که تاریخ شفاهی پدیداری نواد است و با توجه به سن و سال اندکی خوب قد کشیده و بزرگ شده است. به نظرم در کل، فقر نظریه در عرصه تاریخ امروز ایران بزرگترین مانع برای یکپدینی بهینه تاریخ شفاهی است. گفته‌ای از آن، می‌توانی به لایه‌های پندون ولعیت تاریخی و ناپایده کارمندان تکرر روایت‌ها و واگرایی روایتی دید، دردی است که باید درمان شود. درباره رخدادهای مهم تاریخی نغتنها موضع نظر نقش آفرینان نامدار و اصلی آن که گاهی زاویه دید و تجربه زیسته افراد حاشیای از اهمیت چشمگیری برخوردار است. به‌عنوان مثال وقتی درباره زور زده‌ای سخن می‌گوئیم، البته صحبت با قاضی دادگاه و اعضای سازمان ترور کنندگان اهمیت دارد اما گاهی صحبت با اعضای خانواده ضارب، با یافته‌ها و با سراسر ماجرا چه چیزی به کلی نور را روشن می‌سازد. زاویه دید افرادی که در حاشیه تاریخ هستند، نگاه بسیار نوتر و واقع‌بینانه‌تر از بزرگان میدان است و به همین ترتیب نتایج ایشان در تثبیت یک روایت خاص کمتر می‌یابند. برای بیان اینچنین دیدگاه بیشتر است. تاریخ به بساری شرطی می‌ماند که آنکه استخوانی نامشکلی کنار کتس پارک‌ها، سیر بازی و رستوران می‌دها را تقویت می‌یابند و توضیح می‌دهند.

انتشار تاریخ شفاهی تا چه اندازه می‌تواند انقیال مخاطبان عام را در تاریخ بیشتر کند؟ مایطوسر - که گفتیم در کل شکلی عامیانه و پهن در تاریخ شفاهی در قالب خاطره‌گویی دیگران و به‌زیرگان برای فرزندان و نوه‌ها وجود داشته است و شکلی نامشخص‌تر از آن را در قالب خاطره‌گویی‌های زنانه هم می‌توان یافت. هر چند خاطره‌گویی در جهان پیشامد بیشتر است. امری مرده است و زبان تجربه به رسمیت شناخته شده و در قالب نوشتار و نوبت‌ها نشان منتقل می‌گردد. این میان معنیت است که تاریخ شفاهی برای توده مردم از تاریخ نوشتاری اشتراد و دسترس‌تر است. در ضمن این هم هست که شکلی از تاریخ درباره تجربیات نامدار معاصر پیش از در گذشتگان است و اینها همه عواملی است که در انقیال عمومی نسبت به تاریخ شفاهی دامن می‌زند.

رویکرد و اهداف انتخاب سوزهای مصاحبه و اقدام مصاحبه‌شونده به چه نحوی است؟ دیدگاه من درباره تاریخ رویکرد سیستمی است که از این زاویه آنچه که اهمیت دارد توجه به شکلی از روایت عامیانه است که یک رخداد تاریخی را رقم می‌زند. به همین دلیل است که به نغتنی هم چنانچه منتیال اشاره کردیم، به نظرم شکل روشمند تولید تاریخ شفاهی آن نیست که

ادامه از صفحه ۹

تاریخ شفاهی، در مسیر آزمون و خطا

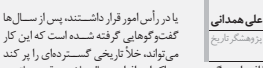
مجموعین لازم است، رشته تاریخ شفاهی به‌عنوان رشته‌ای میان‌رشته‌ای در دانشگاه ایجاد شود که ریطیقین تربیت متخصصان در این حوزه باشد و در صورت لزوم تربیت پژوهشگران برای جدیدترین مسائل این رشته به دانشگاه‌های خارجی قبل از این حوزه اعزام شوند و برخی منابع معتبر خارجی در این زمینه هم به فارسی ترجمه شوند. تاریخ شفاهی موضوعی بسیار مهم و کلیدی در تاریخ است و می‌تواند بسیاری از موانعی تاریخ مکتوب را بر کند. تاریخ شفاهی می‌تواند تحقیقات فرهنگی، تاریخی، ادبی و ... را از نگاه خشک کتابخانه‌ای خارج کند و مردم را در جهت به رشد علمی کمک کند و مردم را هم با پژوهش آشنی دهد. در خاتمه مایلم موصوما به بسیاری از دانشجویان رشته‌های علمی تاریخ و اسنادی دیگر از رشته‌های علوم انسانی در دانشگاه‌ها پیشنهاد دهم که تا چند

تاریخ شفاهی

این سوال که تاریخ شفاهی تا چه اندازه می‌تواند به بساری شرطی می‌ماند که آنکه استخوانی نامشکلی کنار کتس پارک‌ها، سیر بازی و رستوران می‌دها را تقویت می‌یابند و توضیح می‌دهند.

دوره‌های تاریخ شفاهی

تاریخ شفاهی و گفت‌وگو با افراد بزرگ و مؤثر تاریخ معاصر، به‌عنوان قطع و به‌دلیل گوناگونی به آن اشاره خواهیم کرد. از جمله کارهای مهمی است که در زمینه تاریخ باید انجام شود. از جمله این موارد که می‌توان به آنها اشاره کرد: این نکته است که مورخان باید در آنچه در تاریخ - به‌خصوص تاریخ معاصر - رخ داده اشراف داشته باشند و بتوانند نسبت به آن آگاهی کسب کنند.

ادامه از صفحه ۹

ادامه از صفحه ۹

گفت‌وگو با حسین هژبریان، تاریخ پژوه

گفت‌وگو با حسین هژبریان، تاریخ پژوه

استاد به تاریخ شفاهی، مشروط است

تاریخ شفاهی بیان می‌شود. عمده‌تعداد آن برای بررسی رخدادهای معاصر منابع و مشکلی وجود دارد. این منابع تنها مختص به این نیستند و همه همگی و کشورها دیده می‌شوند. مهم‌ترین مانع درباره استناد است که از سوی دولتها طبقه‌بندی شده و به دلیل حساسیت‌ها و اهمیت‌های خاص،

طرح نوادر سال‌های اخیر بررسی رخدادهای

تاریخ شفاهی بیان می‌شود. عمده‌تعداد آن برای بررسی رخدادهای معاصر منابع و مشکلی وجود دارد. این منابع تنها مختص به این نیستند و همه همگی و کشورها دیده می‌شوند. مهم‌ترین مانع درباره استناد است که از سوی دولتها طبقه‌بندی شده و به دلیل حساسیت‌ها و اهمیت‌های خاص،

ادامه از صفحه ۹

ادامه از صفحه ۹